

HZ. PEYGAMBER'İN GÜVENİLİRLİĞİ

Prof. Dr. M.Ali KAPAR
Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Trustworthiness of the Prophet Muhammad

The Prophet Muhammad known as Muhammad al-Amin (Muhammad the Trustworthy), during the pre-Islamic period, had an impact on everybody with his straightness and honesty. He always kept his promises and pursued his covenants. Nobody could accuse him of being liar and betrayal. On the contrary, even his savage enemies confirmed his straightness and trustworthiness. He personally showed confidence in his religious, political, economic and social life as in every fields and he struggled to establish this feeling of confidence in the society.

Güven, birine veya bir şeye bel bağlama, kişinin kendisine duyduğu itimat, cesaret, yüreklilik, yiğitlik ve emniyet anlamına gelir. Güven vermek, güven duygusu uyandırmak, itimat telkin etmektir. Güvenirlik ise, güvenilir olma halidir.¹

Güven ve güvenilirlik, toplum için önemli bir kavramdır. Propoganda ve iletişimde ise güvenilirliğin etkisi daha açık bir şekilde görülmektedir.² Bilhassa toplumdaki faaliyetleri koordine eden, toplumunu diğer toplumlara karşı savunan ve koruyan, çatışan kuvvetleri uzlaştıran, ihtilafı konularda hakem ve baba görevi yapan liderlerin³ güvenilir ve örnek olmaları gerekir. Çünkü lider, bireylerin davranış ve inançlarında en fazla sosyal etki yapan kişidir.⁴ Bu sebeple liderler toplum üzerindeki bu etkilerini güvenilir olmakla sağlayabilirler. Nitekim toplum, lideri, "kendisinden biri" ve "toplumun en iyisi"⁵ olarak görürse ona olan güveni daha da artmış olacaktır.

Güven ve güvenilirlik kapsamında Hz. Peygamber'in hayatını incelediği-

¹ Milli Eğitim Bakanlığı, Örnekleriyle Türkçe Sözlük, İst., 2002, II/1081; D.Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, Ankara, 1990, s.423.

² Çiğdem Kağıtçıbaşı, İnsan ve İnsanlar, İstanbul,1983, s.170.

³ Mümtaz Turhan, Cemiyet İçinde Fert, İstanbul,1983, s.249-253.

⁴ Nuray Sakallı, Sosyal Etkiler, Ankara, 2002, s.103.

⁵ Mümtaz Turhan, Cemiyet İçinde Fert, s.265-272.

mizde; risaletiyle birlikte başlayan toplum liderliği vefatına kadar devam etmiştir. Ancak O, risalet öncesi hayatında ve peygamber olarak gönderildikten sonra da içinde bulunduğu toplumda güvenilen bir insan olarak yaşamış ve bundan dolayı da kendisine Muhammed el-Emîn denilmiştir. El-Emîn, inanılan, güvenilen ve mutemet kişi anlamına gelmektedir. Gerçekten Hz. Peygamber söz ve davranışlarıyla risalet öncesi ve sonrası hayatında farklı bir hayat tarzı takip etmemiş hele hele risalet öncesi hayatındaki söz ve davranışları, risaletiyle birlikte getirdiği prensiplerle asla tezat teşkil etmemiştir.

Hz. Peygamber'in doğumuyla birlikte başlayan aile içindeki huzur, süt annesinin yanında aile bireyleriyle ve bilhassa süt kardeşleri arasında sıcak ve samimi bir arkadaşlığa, muhabbet ve güvene dönüşmüştür. Hz.Muhammed, Benü Sa'd yurduna taşradan getirilen bir çocuk olarak ailede problem oluşturmamış aksine ailenin Hz. Muhammed'e, davranışları ve arkadaşları arasında ortaya çıkan belirgin özellikleri sebebiyle daha fazla hassasiyet göstermesine sebep olmuştur. Hatta ailenin Hz.Muhammed'e duyduğu sevgi ve muhabbet; belli bir zaman sonra annesine teslim edilmesi gereken çocuğun, bir müddet daha süt annesinin yanında kalmasını sağlamıştır.

Çocukluk döneminde annesinin yanında bulunduğu yıllarda ve onun vefatıyla birlikte dedesinin himayesinde geçirdiği günlerde Hz.Muhammed'e karşı ihtimam gösterilmiş ve O'nun davranışları da çevresindekilere güven telkin etmiştir. Nitekim dedesinin yanında bulunduğu yıllarda Abdülmuttalib Kâbe'nin gölgesine serginin üzerine çıkararak otururdu. Hz. Muhammed de dedesinin oturduğu sergiye çıkar ve dedesinin yanına oturmak isterdi. Amcaları çocuğu buradan uzaklaştırmak istedikleri zaman dedesi müdahale ederek; "Oğlumu bırakın, O'nun ileride şanı yüce olacaktır"⁶ diyerek O'nun değerini ve O'na olan güvenini ifade ederdi.

Hz. Peygamber çocukluk yıllarında amcasının kısıtlı olan gelirine destek olmak için Mekke'lilerin koyunlarını belli bir ücret karşılığında gütmüştür⁷ O'nun, amcasına yük olmamak için yaptığı bu davranışı, yani çobanlık yaparak para kazanması hem toplumun hem de ailenin güvenini kazanmasına sebep olmuştur. Yine toplumdaki gelişmelerden uzak kalmayan Hz. Peygamber, yaşının verdiği sorumluluk ile toplumdaki zulüm ve haksızlığı engellemek için Mekke'de toplanan Hılfu'l-Fudül'a katılmış⁸ ve toplumdaki huzur ve güven ortamının sağlanmasına katkıda bulunmuştur.

Hz. Muhammed gençlik yıllarını da toplumun güvenine lâyık olarak geçirmiş ve O'nun, bu dönemde meydana gelen bir takım olumsuz olayların içinde yer almayı toplumdaki güvenini daha da artırmıştır. Nitekim bunun sonucu, Muhammed el-Emîn olarak tanınan genç Muhammed, 25 yaşlarında iken bu sıfatı ile de Hz. Hatice'nin güvenini kazanmış ve onun kervanını Şam'a götürmüştür. Yanında Hatice'nin kölesi Meysere'nin de bulunduğu Muhammed'in bu ticarî faaliyetindeki dürüstlüğü, Hz. Hatice'nin O'na evlilik teklifine sebep olmuştur.

⁶ İbn Hişâm, Abdülmelik, es-Sîretü'n-Nebeviyye, Mısır, 1936, I/178.

⁷ İbn Sa'd, Muhammed, et-Tabakâtü'l-Kübra, Beyrut, 1968, I/125-126.

⁸ İbn Sa'd I/128-129.

H. Muhammed'in daha sonraki dönemlerindeki doğruluğu ve dürüstlüğü, ticaret ortaklığı yaptığı kişiler tarafından da takdir edilmiş, ortaklarından Sâib b. Ebi's-Sâib, Kays b. Sâbit ve Abdullah b. Ebi'l-Hamsâ gibileri hep O'nun için övücü sözler söylemişler ve ahde vefâ göstermesini takdir etmişlerdir.⁹

H. Peygamber 35 yaşına geldiğinde yağın yağmurlardan dolayı tahrip olan Ka'be'nin tamirinde Haceru'l-Esved'in yerine konulmasında yaptığı hakemlik görevi ile Kureyş toplumunu büyük bir kavgadan ve tehlikeden kurtarmış¹⁰ ve H. Peygamber'in hakemliği bütün Kureyş'i sevindirmiştir.¹¹ Rasûlullah'ın hakemliğine Kureyş'in rıza göstermesi ve sevinmesi O'na olan güvenlerinin sonucudur.

İşte Rasûlullah'ın cahiliye toplumundaki üstün ahlâkı, doğruluğu, dürüstlüğü ve güvenilirliği, O'nun Muhammed el-Emîn olarak anılmasına sebep olmuştur. Rasûlullah'ın bu güvenli hayatı, Hırâ'da kendisine Alâk suresinin ilk âyetlerinin bildirilmesiyle yeni bir döneme girmiştir. O'nun risaletle görevlendirilmesi, Cenâb-ı Hak nezdindeki itibarını ve insanlar arasındaki güvenilirliğini açıkça ortaya koymaktadır. Şüphesiz H. Peygamber'in risalet hayatındaki başarısında, O'nun güvenilir olmasının payı büyüktür. Nitekim vahyin ilk yıllarında, aldığı görevin şoku içinde olan Rasûlullah'a eşinin söylediği şu sözler bu gerçeği açıkça ortaya koymaktadır; " Sen, yakınlarına yardım eder, aileni korur, hayatını şerefle kazanır, başkalarına doğru yolu gösterir, yetimleri korur, sözün doğruluğunu söyler, emanete riayet edersin..."¹² Doğduğu şehirde Muhammed el-Emîn lakabını alan Rasûlullah, şehrin kimsesizlerine sahip çıkmış, zulme uğrayanların koruyucusu olmuştur.¹³ Hatta Mekkeliler, kimseye teslim edemedikleri değerli eşyalarını O'na teslim etmişlerdir.¹⁴

H. Peygamber risalet öncesi dönemde putlardan nefret etmiş, putlar adına düzenlenen bayramlara kendiliğinden iştirak etmemiş ve onlar adına kurban kesmemiş, putlar üzerine yemin etmemiş ve Ka'be'yi çıplak tavaf etmeyerek daha sonra Peygamberliği döneminde getirdiği prensiplere aykırı davranışlarda bulunmamıştır. Bundan dolayıdır ki, Rasûlullah, Peygamberliği döneminde geçmişle tenkid edilmemiştir. Nitekim, Kur'an-ı Kerimde bu konu şöyle dile getirilir: "Ben bundan önce bir ömür boyu içinizde durmuştum. Halâ akıl erdiremiyor musunuz?"¹⁵

H. Peygamber risaletle görevlendirildiği zaman O'nu ilk tasdik eden H. Hatice olmuştur.¹⁶ Yine O'nun Peygamberliğini kabul edenler, çocukları ve O'nu yakinen tanıyan ev halkının diğer üyeleri H. Ali ve Zeyd b. Hârise ile çevresindeki dostları olmuştur.¹⁷ H. Peygamber'e yakın olan insanların O'nu

⁹ İbn Sa'd VII/59 ; Ebü Dâvud, Büyü' 37.

¹⁰ İbn Hişâm I/209.

¹¹ İbn Hanbel III/425.

¹² Buhârî, Bedü'l-Vahy 3; İbn İshâk, Muhammed, es-Sîre, Konya,1981, s.112.

¹³ M. Hamidullah, İslâm Peygamberi, Çev: M. Said Mutlu, Salih Tuğ, İstanbul, 1960, I/34 .

¹⁴ İbn Hişâm, II/138; İbnü'l-Esir, Ali b. Ebi'l-Kerâm, el-Kâmil fi't- Târih, Beyrût, 1965, II/103.

¹⁵ Yûnus 10:16.

¹⁶ İbn Hişâm I/257.

¹⁷ İbn Hişâm I/262-269; İbn Sa'd VIII19-39.

tasdik etmeleri, O'na olan güvenlerindedir. Nitekim yukarıda geçtiği gibi Peygamberlik yıllarında Hz.Hatice, Rasûlüllah'a; "Sen doğru söylersin ve emanete riayet edersin..." diyerek O'nun dürüstlüğü ve O'na olan güvenini açıkça bildirmiştir.

Hz. Peygamber alenî davetin ilk günlerinde; "Ey Muhammed! Artık sana buyurulanı açıkça ortaya koy, puta tapanlara aldırış etme!"¹⁸ ayetinin inzal buyurulmasından sonra kavmini Safâ tepesinde toplayıp; "Size şu dağın ardından bir takım süvarilerin gelmekte olduğunu haber versem .beni tasdik eder misiniz?" deyince onlar; "Biz senin yalan söylediğini hiç bilmiyoruz" diyerek Rasûlüllah'ı tasdik etmek üzere iken basit hesaplar peşinde koşan bazı insanların tutumları, alenî davetin ilk günlerde arzu edilen hedefe ulaşmasına engel olmuştur.¹⁹ Bilhassa dikkat edilmesi gereken bir başka konu, güvenilirliği ile toplumun gönlüne taht kuran Hz. Muhammed'in davetini engellemek için toplumun ileri gelenleri ellerinden geleni yapmaktan geri durmamışlar ve hatta kendisinde bulunması mümkün olmayan sıfatları bile O'na isnat etmekten çekinmemişlerdir. Ancak O'nun geçmişini çok iyi bilenler O'nun dürüstlüğüne itiraf etmekten kendilerini alamamışlardır. Nitekim Nadr b. El-Hâris; "Muhammed aramızda kendisinden memnun olduğumuz, doğru sözlü, emanete riayet eden birisi iken, bize Peygamberliğini bildirince O'na sihirbaz dediniz. Hayır! Vallahi O, sihirbaz değildir..."²⁰ diyerek Allah Rasûlünün güvenli bir kişi olduğunu ifade etmiştir. Yine Hz. Peygamber'in azılı düşmanlarından olan Utbe b. Rabia bile Rasûlüllah'ın davasının basit bir dava olmadığını ve amacının ise dünyalık olmadığını dile getirmiştir.²¹

Mekke müşriklerinin, Rasûlüllah'ın İslâm daveti karşısında O'nu davasından vazgeçirmek için mal, mülk, makam ve mevki gibi dünyalık teklif etmeleri ve Rasûlüllah'ın her defasında bu teklifleri reddetmesi²², O'nun bu dünya nimetlerine meyletmemesi, Rasûlüllah'ın hem davasının büyüklüğünü ortaya koymuş, hem de çevresindekilere güven telkin etmiştir. Yine Hz. Peygamber'in alenî davet sonrasında müşriklerin eza ve cefası karşısında Habeşistan'a giden müslümanları geri getirmek için Mekkelilerin gönderdikleri elçilerin Habeşistan Necâşisi ile görüşmeleri esnasında oraya çağrılan müslümanların temsilcisi olan Ca'fer b. Ebî Tâlib'in; " Ey Melik! Biz putlara tapan, ölü eti yiyen, her türlü kötülüğü yapan, akraba ile ilişkiyi kesen, komşuları gözetmeyen, zayıfları güçlüler tarafından ezilen bir topluluk idik. Allah, içimizden ailesini, doğruluğunu ve güvenilirliğini bildiğimiz birini bize elçi olarak gönderdi..."²³ demesi Rasûlüllah'ın kendi toplumu içindeki konumunu ortaya koymaktadır. Nitekim, Habeşistan Necâşisi de bu savunma neticesinde müslümanları müşriklere teslim etmemiştir. Burada Ca'fer b. Ebî Tâlib'in vurguladığı konu, Rasûlüllah'ın asil, dürüst ve güvenilir bir özelliğe sahip oluşu ve müşrik temsilcilerinin de bu sözleri yalanlamamalarıdır.

¹⁸ Hıcr 15:94.

¹⁹ İbn Sa'd I/200.

²⁰ İbn Hişâm I/320.

²¹ İbn Hişâm I/314.

²² İbn Hişâm I/313.

²³ İbn Hişâm I/335-336.

Hz. Peygamber, Mekkeli müşriklerin eza ve cefası karşısında hicret etmek isteyenlerin Habeşistan'a gitmelerinden sonra hicret etmeyenlerle birlikte Mekke'de kalmış ve hem davetine hem de diğer müslümanları korumaya devam etmiştir.²⁴ Nitekim, hicret etmeyen ve eza ve cefaya maruz kalan müslümanlar en az kendileri kadar Muhammed'e de eza ve cefa yapıldığını biliyorlardı. İşte müslümanların bütün bu olumsuzluklara rağmen Rasûlüllah'ı yanlarında görmeleri onlara hem güç hem de güven veriyordu. Gerçekten Bilâl, Ammâr, Habbâb ve Suheyb gibileri kızgın kumlara yatırılmalarına, dövülmelerine, ateşlerde yakılmalarına ve mallarına el konulmalarına,²⁵ Ebû Bekir, Osman, Sa'd b. Ebî Vakkâs gibilerinin de öldürülmek ve boğulmak istenmelerine, her türlü kavli ve fiili hakaretlere maruz kalmalarına rağmen inançlarını muhafaza etmiş olmaları, onların Hz. Peygamber'e duydukları sevgi ve güvenlerinin sonucudur. Çünkü Hz. Peygamber onların maruz kaldıkları eza ve cefadan daha fazlasına katlanmış, üstelik ashabının yanında bulunarak onlara hep sabır tavsiye etmiştir. O'nun bu davranışı ashabı tarafından takdirle karşılanmış ve ashabının O'na olan güvenlerinin artmasına sebep olmuştur.

Habeşistan hicretleri sebebiyle oraya giden müslümanları geri getirebilmek için gönderilen elçilerin ellerinin boş dönmesi üzerine müşriklerin Mekke'deki müslümanlara uyguladıkları ve üç yıl devam eden boykot kararı üzerine²⁶ Ebû Tâlib mahallesine çekilen müslümanların boykot kararının dayanılmaz sonuçlarına ve her türlü imkânsızlığa rağmen Hz. Peygamber'in yanında yer almaları ve O'nu terketmemeleri ashabın Rasûlüllah'a olan sadakat ve güvenindedir. Hicret öncesinde Hz. Peygamber ile görüşmek üzere gelen ve Akabe'de karşılıklı vaadleşen Medine'lilerin, bütün Arapları karşılığın alarak Rasûlüllah'a verdikleri destek yine O'na duydukları güvenlerindedir.

Hz. Peygamber, Akabe biatları ile Medine'ye hicret imkânı bulunca Mekke müşriklerine karşı kendisini kalkan yaparak önce ashabını Medine'ye yerleştirmiş ve kendisi de daha sonra oraya hicret etmiştir.²⁷ Bu davranış O'nun ashabına olan muhabbetini ortaya koyarken ashabının da O'na olan güvenini sağlamıştır.

Rasûlüllah hicret için evinden çıkarken yatağına Hz. Ali'nin yatmasını istemiş, Hz. Ali de Hz. Peygamber'in yatağına tereddüt etmeden yatmış ve ertesi gün Rasûlüllah'a verilen emanetleri sahiplerine teslim etmiştir.²⁸ Hz. Peygamber müşriklerle sarılı olan evinden çıkarken ve Sevr'de gizlenirken sadece Allah'a güvenmiştir. Hz. Ali ise sadece Allah'a güveninin ve Rasûlüllah'a sadakatinin sonucu olarak bir vazife şuru içerisinde Hz. Peygamber'in yatağına yatmıştır. Rasûlüllah'ın tehlikelerle dolu hicreti, bütün tedbirlere tevessül ile birlikte Allah'a güvenerek gerçekleşmiştir. Sonuçta insanların Allah'a, Peygamber'e ve birbirlerine olan güvenleri onların davette ve hicrette başarılı olmalarını temin etmiştir.

Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden sonra Medine'li müslümanların

²⁴ İbn Hişâm I/344-356; İbn Sa'd I/206; et-Taberî Muhammed b. Cerir, Târîhu'r-Rusul ve'l-Mülûk, Mısır, 1968, II/331-332.

²⁵ İbn Hişâm I/339-344.

²⁶ İbn Hişâm I/375-380.

²⁷ İbn Hişâm II/1232; İbn Sa'd I/234; İbnü'l-Esir, el-Kâmil II/101.

²⁸ İbn Hişâm II/129; İbn Sa'd I/228.

O'na tabi olmaları, daha önce aralarında meydana gelen anlaşmazlıkları unutarak O'nun etrafında toplanmaları, Evs ve Hazreç'lilerin Rasûlullah'a olan güvenleri sonucu mümkün olmuştur. Öyle ki, Evs ve Hazreç iki kardeş kabile olmalarına rağmen barış adına ortaya atacıkları teklif bile itimatsızlığa sebep olurken, Mekke'den gelen bir liderin etrafında toplanmaları O'na olan güvenlerinden dolayıdır. Rasûlullah, iki kardeş kabile arasındaki husûmet ve güvensizliği ortadan kaldırdığı gibi muâhât ile müslümanlar, Medine sözleşmesi ile de burada yaşayan gerek müslümanlar gerekse yahûdiler arasında birlik ve beraberliği sağlamaya çalışmıştır.

Hz. Peygamber Medine toplumunda varolan haksız rekabet ve güvensizliği, "Asabiyete çağırın, asabiyet adına çarpışın ve ölen, cahiliye üzere ölmüştür."²⁹ talimatıyla ortadan kaldırmaya çalışmış, "Birbirinize sırt çevirmeyin. Birbirinizle çekişmeyin. Kardeş olun ey Allah'ın Kulları!"³⁰ ve "Sizden biriniz kendi nefsi için istediğini din kardeşi için istemedikçe gerçek mü'min olamaz"³¹ emirleriyle de topluma güven, sevgi ve kardeşlik tohumlarını atmıştır.

İnsanların sınıflandırılmasına karşı çıkan Rasûlullah, toplumda insanları cinslerine, renklerine, dillerine ve malî konumlarına göre ayırmamış ve herkesi eşit telâkki etmiş, bunun sonucu olarak da Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali ile Bilâl, Ammâr, Âmir b. Führeyre ve diğerleri arasında hiçbir fark gözetmemiştir.³² Ayrıca, Mekke fethine kadar muhtelif bölgelerden Medine'ye hicret eden kabile mensupları, Rasûlullah'ın yanında aynı güven duygusu içinde O'na bağlılıklarını sürdürmüşlerdir.

Hz. Peygamber her zaman; "Eğer (düşmanlar) barışa meylederlerse Sen de ona yanaş ve Allah'a güvenip dayan..."³³ âyetine uygun hareket etmiş, Medine'ye geldiği günden beri gerek Medine içinde ve gerekse Medine dışında sulh yollarını deneyerek andlaşmalar yapmıştır. Nitekim Rasûlullah Mekke'deki davet dönemlerinde bile sulhun özlemini çekerek, andlaşmaya çağırıldığı takdirde hemen iştirak edeceğini ifade etmiştir.³⁴

Rasûlullah'ın bu barış girişimleri çerçevesinde Medine'deki Yahûdiler ve Medine dışındaki komşuları Benû Damre, Müdlic, Ğıfâr ve Cüheyne oğullarıyla yaptığı andlaşmalar, karşılıklı güven duygusunun gelişmesini ve komşuluk ilişkilerinin devamını sağlamıştır. Hatta tarafların birbirlerine duydukları bu güven duygusu ticârî faaliyetlerinin de hız kazanmasına sebep olmuştur.³⁵

Hz. Peygamber'in hicretin 6. yılında Mekke müşrikleriyle yaptığı Hudeybiye Musâlahasında dikte edilen ve görünüşte müslümanların aleyhine gibi görünen maddeler, sulh adına imza altına alınmıştır. Ebû Cendel'in Hudeybiye'ye, Ebû Basîr'in de Medine'ye gelerek yaptıkları iltica taleplerinin kabul edilmemesi,

²⁹ Müslim, İmâret 57.

³⁰ Muvatta', Husnû'l-Hulk 15.

³¹ Buhârî, İmân 7.

³² İbn Hişâm I/339-343; Müslim, Hac 448; İbn İdris, Abdullah Abdülaziz, Müctemeu'l-Medine fî Ahdi'r-Rasûl, Riyâd, 1992, s.90-91.

³³ Enfâl 8: 61.

³⁴ İbnü'l-Esir, el-Kâmil II/41.

³⁵ İbn Hişâm II/241,249; İbn Sa'd II/8,10.

Rasûlüllah'ın andlaşmalara sadakatini ortaya koymaktadır. Ancak bütün bunlara rağmen Mekke müşrikleri andlaşmaya ihanet etmişler, 10 yıl süreyle yapılan Hudeybiye Musâlahası, 2 yıl sonra bozulmuştur. Hz. Peygamber, andlaşma gereği müslüman olan Mekke'lileri Medine'ye kabul etmezken, Mekke müşriklerinin andlaşmaya sadakat göstermeyip müslümanların müttefiki olan Huzâa kabilesine saldırmaları, tarafların barış anlayışını ortaya koymaktadır.

Nitekim Hudeybiye andlaşması kısa sürede yıllardır birbirleriyle harp halinde olan her iki topluma güven telkin etmiş, bunun sonucu olarak çevre kabile ve devletlere davet mektupları gönderilmiş, ticarî faaliyetler hızlanmış ve taraflar birbirlerini daha yakından tanıma bulmuşlardır. Hatta Rasûlüllah'ın yaptığı barış andlaşmalarında; "Denizde bir sūfeyi (kabuk veya tüy) ıslatacak su kalıncaya kadar" veya "Uhud dağı yerinde kaldığı müddetçe" gibi ifadelerin bulunması³⁶ O'nun barışa verdiği önemi göstermektedir.

Hudeybiye musalahasının sağladığı güven ortamı sonucu, davet mektubu gönderilen kabilelerin Medine'ye gelen temsilcileriyle Rasûlüllah'ın konuşmaları o kadar samimi ve cana yakın oluyordu ki, çoğu kez diplomatik görüşmelerde akla gelen aşırı resmiyet ve donukluk, Hz. Peygamber'in söz ve davranışlarında eriyip gidiyordu.³⁷ Elçilerin ve heyetlerin, görüşmelerde Rasûlüllah'a duydukları güven sonucu, onlar Medine'de günlerce kalabilmişler ve istedikleri zaman kabilelerine dönmüşlerdir.³⁸ Çünkü heyetlerin Rasûlüllah ile görüşmeleri esnasında O'nun söz ve davranışları onları o derece etkiliyordu ki, bu davranışların sadece Allah Rasûlünde bulunabileceğini düşünüyorlardı. Nitekim bir gün Medine'de Rasûlüllah, Adiy b. Hâtim ile görüştüğü zaman onu evine davet etmişti. Rasûlüllah, Adiy b. Hâtim'i evinde minder üzerine oturarak ağırlamış, kendisi de yere oturmuştu. Bu durumu gören ve henüz müslüman olmayan Adiy b. Hâtim, Rasûlüllah'ın dünyalık için çalışan bir melik olmadığını, bu vasıfların ancak Peygamberlik vasfına sahip bir kişide bulunabileceğini düşünerek müslüman olmuştur.³⁹

Rasûlüllah, "Kim bana itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur"⁴⁰ ve "Kim bize karşı silaha sarılırsa bizden değildir"⁴¹ buyurarak barış ve savaş konusundaki tavrını ortaya koymuştur. Hz. Peygamber barış konusundaki gayretin sona erdiği ve muhatabının silaha sarıldığı durumlarda; sefer için asker toplanmasında, komutanların ve Medine'de yerine bırakacağı vekillerin tayininde hiçbir zorluk ve problemle karşılaşmamıştır. Çünkü bu atama ve tayinlerde irsi ve silsilevi geleceğe itibar etmemiş ehliyet ve liyakatı esas almıştır.⁴² Yine sefer esnasında yürüyüş ve konaklama anında, verdiği emirler, harbin başlayış ve bitirilişiyle ilgili direktifler sahabe tarafından dikkatle yerine getirilmiştir. Bu savaşlar esnasında sahabe, birkaç misli orduyla karşılaşmakta hiçbir tereddüt göstermemiş, en

³⁶ M. Hamidullah, el-Vesâiku's-Siyâsiyye, Beyrut, 1987, s.268 (No:162).

³⁷ Ahmet Önkâl, Rasûlüllah'ın İslâm'a Davet Metodu, Konya, 1981, s.128.

³⁸ İbn Sa'd I/316.

³⁹ İbn Hişâm IV/227.

⁴⁰ İbn Mâce, Cihâd 39.

⁴¹ İbn Mâce, Hudûd 19.

⁴² M. Hamidullah, İslâm Peygamberi II/243.

tehlikeli durumlarda bile Rasûlullah'ın yanından hiç ayrılmamıştır. Bütün bunlar ashabın O'na olan güveninin sonucudur. Rasûlullah komutanlarını uğurlarken; "Allah'dan korkmalarını, savaş esnasında katliam, tecavüz, ihanet ve intikamdan uzak durmalarını, harp yapmaktan aciz ve uzak olanlara karşı harp yapmamalarını, müjdeleyici ve kolaylaştırıcı olmalarını tavsiye etmiş, özellikle kadınların, çocukların, ihtiyarların, sakatların, hasta olanların evlerine kapanıp silâha sarılmayanların emniyette olduklarını ifade etmiştir.⁴³

Rasûlullah, davet etmeden hiçbir toplulukla savaşmamış, davete icabet eden topluluğa karşı harp açılmasına da şiddetle karşı çıkmıştır.⁴⁴ Gerçekten Rasûlullah'ın tertiplemediği gazve ve seriyeler genellikle davetin önündeki engelleri kaldırmak, devlete yönelik tehlikelere engel olmak ve toplumdaki huzur ve güven ortamını temin etmek için yapılmıştır.⁴⁵ Yine hicret sonrası müşriklere, yahûdilere ve hristiyanlara karşı tertiplenen seferler aynı gaye için yapılmıştır.

Rasûlullah döneminde, harp sonunda alınan esirler bile güven içinde olmuşlardır. Nitekim O'nun talimatıyla esirlere iyi muâmele edilmiş, yedirilmiş, içirilmiş, giydirilmiş ve her türlü ihtiyaçları giderilmiştir.⁴⁶ Hatta Rasûlullah, harp anında ve harp sonunda eman isteyenlere eman vererek herkesin güven içinde olabileceğini göstermiştir. Nitekim Mekke Fethi günü öldürülmesini istediği kimselere istisnaları olmakla birlikte eman vererek onların hayatlarını bağışlamıştır.⁴⁷ Yine Mustalik oğulları gazvesinde ve Huneyn gazvesinde ele geçirilen ve sayıları hayli kabarık olan esirler karşılıksız serbest bırakılmışlardır.⁴⁸ Hz. Peygamber döneminde ihanet sonucu öldürülen Kureyza oğulları dışında, harp sonrası öldürülen esirlerin sayısı oldukça azdır. Bu esirlerin öldürülmelerinin ise fevkalade önemli sebepleri vardır.

Hz. Peygamber döneminde harp meydanlarındaki müşrik ölümler bile güven ve emniyet içinde olmuşlardır. Nitekim Bedir ve Uhud harpleri sonunda müşrikler ölümlerini bırakıp gitmişler buna mukabil müslümanlar bu ölümleri gömerek onları yırtıcı hayvanlardan korumuşlardır.⁴⁹ Hatta Uhud harbinde müslüman şehitlere müşrikler tarafından burun, kulak ve diğer azaları kesilerek yapılan hakaretlere müslümanlar mukabelede bulunmamışlardır.⁵⁰ Uhud'daki müşrik ölümler ise birer emanet gibi korunmuşlardır. Yine Hz. Peygamber tarafından Medine Mescidi'nin inşası esnasında istimlak edilen arazideki müşrik ölümlerine itina ile başka bir tarafa nakledildiği bilinen bir gerçektir.⁵¹

Rasûlullah ganimetlerin taksimine de dikkat edilmesini istemiş, dağıtılmayan

⁴³ Buhârî, İlim 11, Meğâzî 60, Edeb 80; Müslim, Cihâd 3,4,24,137; Tirmizî, Siyer 2; İbn Mâce, Cihâd 30; Muvatta', Cihâd 11; İbn Hanbel I/300,IV/240,V/358; İbn Hişâm IV/280-281

⁴⁴ Müslim, İman 155,158; İbn Hanbel I/231.

⁴⁵ İbn Hişâm III/67,68,332; İbn Sa'd II/30; Taberî, Tarih III/44; İbnü'l-Esir, el-Kâmil II/143, 144, 146-147.

⁴⁶ İnsan 76: 8; İbn Hişâm II/299,300; Taberî, Tarih II/460,461.

⁴⁷ İbn Hişâm IV/60-61; Taberî, Tarih III/59-60,63.

⁴⁸ İbn Hişâm IV/130-132; Taberî, Tarih III/82,86,88.

⁴⁹ Müslim, Cennet 77, Cenâiz 26.

⁵⁰ Müslim, Cihâd 3.

⁵¹ Buhârî, Salât 48; Menâkıbü'l-Ensâr 46.

ganimetten istifade etmeyi uygun görmemiştir. Hatta iki dirhem değerinde bir boncuk alan kimsenin cenaze namazını bile kılmamıştır.⁵² Ganimetlerin dağıtımında adaleti gözeten Rasûlüllah, ganimet dağıtımında kendisini bir neferden farklı tutmamıştır.

Bütün bunlar gösteriyor ki, Rasûlüllah harplerde komutan sıfatıyla yaptığı icraatı ile ashabına güven telkin etmiş, toplumda doğabilecek huzursuzluklara meydan vermemiş, O'nun hiçbir davranışından ashabı rahatsız ve tedirgin olmamıştır.

Bunların dışında ictimâî açıdan lükse özenilmemesini tavsiye eden Rasûlüllah, eşleriyle birlikte paylaştığı hanesinin ve içindeki eşyaların mütevaziliği ile örnek olmuş,⁵³ ailede tarafların birbirlerinin hukukunu gözetmelerini, aile sırlarının ifşâ edilmemesini, karşılıklı saygı ve sevginin esas alınmasını istemiş ve bu konuda da en güzel örneği kendi yaşayışı ile vermiştir.

Ayrıca Rasûlüllah bu aile hayatı içerisinde yiyecek, içecek, giyim ve kuşamda temizliği ve mütevaziliği elden bırakmamış ve hayatında asla lükse yer vermemiştir. Bilhassa toplumda ihtiyaç sahiplerinin ön plânda tutulmasını isteyerek ; "Benim Uhud dağı kadar altınım olsa, borcumun dışında bir gece yanımda bulunmasını ve ondan bir dinar kalmasını istemem"⁵⁴ buyurmuştur. Rasûlüllah'ın bu tutum ve davranışları, ashabı tarafından o derece örnek alınmıştır ki, bunun sonucu olarak Medine, dünya ve ahiret saadetini isteyenler için örnek bir şehir olmuştur.⁵⁵

Adaletin yerine getirilmesinde hâkimin yanıtılmamasını istemiş ve bu konuda taraflara; "Ben de bir insanım. Bana davacılar gelir, bazılarınız delillerini bazılarınızdan daha güzel dile getirebilir. Ben de onun lehine hükmederim"⁵⁶ diyerek adaleti yanıltmak suretiyle alınan hakkın hak olmadığını, ateşten bir parça olduğunu ifade etmiştir.⁵⁷ Ayrıca Rasûlüllah, adaletin yerine getirilmesinde, imtiyazı ve dokunulmazlığı ortadan kaldırarak ve kesinleşen hükümleri infaz ederek ve herkese eşit davranarak hukuka duyulması gereken güveni sağlamıştır.

Netice olarak diyebiliriz ki, Hz. Peygamber'in doğumundan vefatına kadar, risalet öncesi ve sonrası hayatını incelediğimiz zaman görüyoruz ki, hayatının her döneminde topluma ve çevresindekilere güven telkin eden bir insan modeli sergilemiştir. Badiyede süt annesi ve süt kardeşlerinin, daha sonraki dönemlerde ise annesinin, dedesinin ve amcasının yanında bulunduğu yıllardaki tavır ve davranışları etrafındakilere hep güven vermiştir. O, Cahiliye döneminin kötülüklerine hiç bulaşmamıştır. Çevresinde en mert, en iyi huylu, en asil, komşuluk haklarını en iyi gözeten, en uysal, en doğru sözlü ve en güvenilir kimse olarak tanınmıştır. Allahü Teâlâ bütün bu iyi sıfatları, O'nda birarada topladığı için

⁵² Ebü Yüsuf, Kitâbü'l-Harâc, Beyrut, Thz. s.197.

⁵³ Müslim, Libâs 41; Ebü Dâvud, Libâs 45; Kettâni, M. Abdülhay, et-Terâtibu'l-İdâriyye Ter: Ahmet Özel, İstanbul, 1990, I/188.

⁵⁴ Buhârî, Rikâk 14; Müslim, Zekât 31.

⁵⁵ M. Şâkir, et-Târîhu'l-İslâmî, Beyrut, 1991, II/165.

⁵⁶ Buhârî, Mezâlim 16.

⁵⁷ Müslim, Akdiye 4,5.

"Muhammed el-Emîn" lakabı ile meşhur olmuştur.⁵⁸ O'nun toplum-daki bu güvenli hayatı, Hz. Hatice ile evlenmesine, ticari faaliyetteki başarısına sebep olmuştur. Ayrıca, Mekke toplumundaki Hılfu'l-Fudûl'a iştiraki ve alınan kararların takipçisi olması, Kâbe tamirindeki hakemliği, akraba ve dostlarına yakınlığı, kimsesizlerin, haksızlığa uğrayanların ve mazlumların yanında olması, hak, adalet, eşitlik ve hürriyet kavramlarının toplumda yerleşmesi için gösterdiği çaba ve gayreti, O'nun toplumda mutemet ve güvenilir bir kişiliğe sahip olduğunun en büyük delili olmuştur.

Hz. Peygamber, inancı, ibadeti, güzel ahlakı, çevresindeki insanlarla olan ilişkilerindeki doğruluğu ve dürüstlüğü, vefakârlığı, cömertliği, azmi ve kararlılığı, bağışlayıcılığı, cesareti, şefkat ve merhameti, kadınlara, çocuklara, köle ve cariyelere karşı ince kalpliliği, fedâkarlığı, emaneti ehline vermesi, itidal üzere yaşayışı, sadeliği, samimiyeti, alçak gönüllülüğü, edep ve hayâ timsali oluşu, gösteriş ve lükse değer vermemesi, tefrika ve fitneden uzak durması, birlik ve beraberliği telkin etmesi, istişareye değer vermesi, can, mal, ırz ve namus emniyetini sağlaması, çevresinde bulunan herkese eşit mesafede oluşu, aile ve çocuklarına kazandırdığı değerlerle örnek oluşu, hizmet ve külfette en önde, nimette ise en sonda yer alışı ile toplumun güvenini kazanmış ve "el-Emîn" sıfatı ile ashabına en güzel örnek olmuştur.

Hz. Peygamber güven duygusunu toplumun her kesimine yaymaya çalışmıştır. Esasen ana-babanın çocuğa, çocuğun ana ve babasına, eşlerin birbirlerine, âmirin memura, memurun âmire, işçinin işverene, işverenin işçiye, satıcının müşteriye, müşterinin satıcıya güven duyduğu bir toplum sağlıklı bir yapıya kavuşmuş olur. Toplumda güven duygusu ortadan kalkacak olursa, insanlar birbirlerinden şüphelenirler, gerçekler bile şüphe ile karşılaşılır. Ayrıca, manevî bağlar zayıflar; saygı, sevgi ve hürmet ortadan kalkar.⁵⁹

Gerçekten de Rasûlüllah'ın meydana getirdiği güven merkezli Medine toplumunda, barış, merhamet, dostluk ve yardımlaşma duyguları hakim olmuş, insanlar menfaat ve çıkarları için değil, saygı ve sevgi ile birbirlerine bağlanmışlardır.

⁵⁸ Hüseyin Algül, " Emîn" , DİA ,İstanbul , 1995, X1/111.

⁵⁹ İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, Ankara, 2001, s.237-238.